



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2013

LAIDIN – GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé hAoine, 14 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 go 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B:-

[75]

A. Cuir Laidin orthu seo:-

- (a) Nuair a bhí an leabhar léite acu, chuaigh na leanaí isteach sa ghairdín chun an crann a fheiceáil. (15)
- (b) D'inis a máthair do na cailíní go bhfillfeadh a n-athair go luath ón seanad. (15)
- (c) D'oibrigh na sclábhaithe chomh dian sin gur chríochnaigh siad an teach roimh an oíche. (15)
- (d) Chuir Títeas ina luí ar a chara fanacht san fhóram an lá arna mhárach. (15)
- (e) Má theastaíonn uait teampall Chaesair a fheiceáil, téigh go dtí an Róimh láithreach. (15)

leabhar: liber. seanad: senatus. críochnaím: conficio.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir ina dhiaidh:-

(Cuireann an rí Tarquin a chuid mac chun dul i gcomhairle leis an oracal; bíonn míniúcháin éagsúla le baint as focail an oracail ansin)

Tarquinius rex Delphos ad consulendum oraculum duos filios mittere statuit. Itaque Titus et Arruns profecti sunt: comes eis additus est Iunius Brutus, sorore Tarquinii regis natus. Postquam Delphos venerunt, confectis imperiis patris, cupido intravit animos iuvenum quaerendi ad quem eorum regnum Romanum venturum esset. Ex oraculo vocem audiverunt: 'imperium summum Romae habebit ille qui vestrum primus, o iuvenes, osculum matri dederit'. Regis filii, cum Romam redissent, inter se sorte constituerunt, uter prior matri osculum daret. Brutus, ratus responsum dei aliud significare, terrae osculum dedit, quod terra communis mater omnium esset.

consulo: téim i gcomhairle le. oraculum: oracal. cupido: mian, fonn. osculum: póg.
ratus: 'ag smaoineamh'. aliud: 'rud eile'. significo: cuirim in iúl.

- (i) Cá raibh an t-oracal suite? (7)
- (ii) Cad a tugadh ar mhic Tarquin? (7)
- (iii) Cé a chuaigh in éineacht leo chun dul i gcomhairle leis an oracal? (7)
- (iv) Cén gaol a bhí ag an duine sin leis an rí Tarquin? (7)
- (v) Cad a rinne na buachaillí ar dtús nuair a shroich siad an t-oracal? (8)
- (vi) Cad ba mhaith leo a fháil amach ón oracal? (8)
- (vii) Cad iad na focail a chuala na buachaillí ón oracal? (8)
- (viii) Conas a shocraigh mic an rí Tarquin cén duine acu a chuirfeadh focail an oracail i bhfeidhm ar dtús? (8)
- (ix) Cén gníomh a rinne Brútas chun focail an oracail a chomhlíonadh? (7)
- (x) Cén fáth a ndearna sé an gníomh sin? (8)

2. Cuir Gaeilge ar **dhá cheann ar bith** de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta go léir sa cheist seo ar cómharc):- **[130]**

A.

(Agus Arion ag filleadh abhaile lena chuid saibhris, ionsaíonn foireann a loinge é)

inde domum repetens puppem conscendit Arion,
atque ita quaesitas arte ferebat opes.
forsitan, infelix, ventos undasque timebas,
at tibi nave tua tutius aequor erat.
namque gubernator dstricto constitit ense.

Óivid (65)

repeto: fillim. conscendo: téim ar bord. quaesitus: 'lorgtha'. opes: saibhreas.
forsitan: b'fhéidir. aequor: farraige. gubernator: fear stiúrach ar long.
dstrictus: tarraingthe.

B.

(Agus an spéir ag gealadh le breacadh an lae, feiceann muintir na Traí an Iodáil den chéad uair)

iamque rubescibat stellis Aurora fugatis
cum procul obscuros colles humilemque videmus
Italiam. 'Italiam!' primus conclamat Achates,
'Italiam!' laeto socii clamore salutant.
tum pater Anchises magnum cratera corona
induit implevitque mero, divosque vocavit.

Veirgil (65)

rubesco: éirím dearg. Aurora: An Áróir, breacadh an lae. fugo: cuirim an ruaig ar.
humilis: íseal. cratera: babhla (Tuiseal cuspóireach, uimhir uatha). impleo: líonaim.
merum: fíon.

C.

(Agus Curio ar tí Utica a chur faoi léigear, cloiseann sé go bhfuil Juba agus a chuid saighdiúirí tar éis teacht)

Postero die Curio obsidere Uticam constituit. Erat in oppido terror magnus. Itaque de deditione omnes loquebantur et cum P. Attio agebant, ne omnium fortunas perturbare vellet. Haec cum fierent nuntii praemissi ab rege Juba venerunt, qui illum adesse cum magnis copiis dicerent. Nuntiabantur haec eadem Curioni, sed tantam habebat suarum rerum fiduciam ut aliquamdiu nuntio credere non posset.

Caesar (65)

deditio: géilleadh. ago: impím. perturbo: cuirim isteach ar. fieri: 'tarlú'.
praemitto: seolaim chun cinn. aliquamdiu: ar feadh tamaill.

D.

(Glacann Manlius le dúshlán chun comhraic aonair ó Ghallach ollmhór)

Tum ingenti corporis magnitudine Gallus processit maxima voce 'is vir' inquit, 'quem Roma fortissimum habet, procedat ad pugnam, ut ostendat utra gens bello sit melior'. Diu inter primores Romanorum silentium fuit, cum recusare pugnam timerent et tantum periculum petere nollent. Tum Manlius ivit ad dictatorem: 'iussu tuo' inquit, 'imperator, contra magnum Gallum pugnabo; certam victoriam videbo'.

Livias (65)

ingens: ollmhór. procedo: téim chun cinn. ostendo: taispeánaim. uter: cé acu.
primores: ceannairí. recuso: diúltaím. peto: lorgaím. iussus: ordú.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Romam per eosdem dies et Magonem et Hannibalem profectos allatum est. Cuius duplicis gratulationis minuit laetitiam et quod parum duces in retinendis iis, cum id mandatum ab senatu esset, aut animi aut virium habuisse videbantur et quod solliciti erant, omni belli mole in unum exercitum ducemque inclinata quo evasura esset res. Per eosdem dies legati Saguntini venerunt comprehensos cum pecunia adducentes Carthaginienses qui ad conducenda auxilia in Hispaniam traiecissent. Ducenta et quinquaginta auri, octingenta pondo argenti in vestibulo curiae posuerunt. Hominibus acceptis et in carcerem conditis, auro argentoque reddito, gratiae legatis actae, atque insuper munera data ac naves quibus in Hispaniam reverterentur. Mentio deinde ab senioribus facta est segnius homines bona quam mala sentire.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):-

(30)

- (a) Conas a ullmhaíonn Scipio a chabhlach i gcoinne an ionsaithe ag Utica?
- (b) Cérbh í Sophonisba? Cén chaoi a bhfuair sí bás?
- (c) Cad a rinne Hannibal nuair a glaoth ar ais go dtí an Chartaig é?
- (d) Cad a tharla don turas farraige go dtí an Afraic a bhí á threorú ag Gnaeus Octavius?
- (e) Conas a thugann Hannibal aghaidh ar Gisgo sa Seanad?

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:- (60)

heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
ecce trahebatur passis Priameia virgo
crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae
ad caelum tendens ardentia lumina frustra,
lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.
non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus
et sese medium iniecit periturus in agmen.
consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
hic primum ex alto delubri culmine telis
nostrorum obruimur oriturque miserrima caedes
armorum facie et Graiarum errore iubarum.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh):- (30)

(a) Cén rud é Tenedos? Cén bhaint a bhí aige le titim na Traí?

(b) Déan cur síos ar an bhfeall a d'imir Sinon.

(c) Déan cur síos ar an gcaoi ar tugadh an capall isteach i gcathair na Traí.

(d) Cé a thagann i mbrionglóid chuig Aeinéas? Cad a insíonn sé dó?

(e) Cérbh é Piorras? Cén bhaint a bhíonn aige le titim na Traí?

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

(i) Scríobh síos an **Tuiseal Tabharthach, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:

dies, dux, homo, portus. (8)

(ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:

duco, nascor, fero, mitto, maneo. (12)

(iii) Déan an líne seo a leanas as an *Aeinéid* le Veirgil a scanadh agus marcáil na cainníochtaí:

est procul in pelago saxum spumantia contra. (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Cad iad na príomhéachtaí a rinne Ágastas mar Impire?
- (ii) Tabhair cuntas achomair ar réimeas an Impire Caligula.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá** cheann ar bith díobh seo a leanas:

An tImpire Nerva; Séánas; Tine Mhór na Róimhe in AD 64;
An tImpire Títeas.

B.

- (i) Tabhair cuntas achomair ar scríbhinní Livias **nó** Veirgil.
- (ii) Déan cur síos gairid ar ionad folcadán Rómhánach. Cén ról a d'imir na folcadáin sin i saol na Rómhánach?
- (iii) Scríobh cuntas gairid ar an gcaoi a ndearnadh péintéireacht bhalla Rómhánach (freascó). Déan cur síos ar phictiúr **amháin** a thaitníonn leat.

Leathanach Bán

Leathanach Bán